

Man skulle alltid hälsa när man mötte någon ute, även om man inte kände personen ifråga. Man sade goddag, flickorna neg och pojkarna tog av mössan och bockade. Äldre personer tilltalades aldrig med Du, utan Dâ (ni på jämska), tant och farbror. Inte ens föräldrarna fick duas utan gängse tilltalsord var dâ, mamma eller pappa.

När man kom på besök i en gård knackade man ordentligt på köksdörren och väntade tills någon av gårdsfolket ropat "kom in". Man hälsade goddag och blev stående vid dörren tills man bjudits stiga in och sätta sig. "Jaså, ere du som e ut å går? Kom in å sitt". Kökssoffan eller en stol stod ofta i anslutning till köksdörren och där satte man sig. Så småningom kunde man bli bjuden fram till bordet för att få en kaffetår, "Sätt dâ me bolån å dreck kaffe". (Kaffepannan stod alltid på spisen, så det var en lätt procedur att ställa fram kaffe och uppskuret vetebröd eller skorpor, ibland kakor.) Barnen fick ofta saft eller mjölk i st f kaffe, om inte annat fick barnet en liten hög med bröd framför sig på bordet. Sedan kunde samtalet börja.

Barnen fick ofta springa små ärenden, som man uträttade direkt vid dörren utan att sitta ner. Man kom t ex med en burk i handen för att få "tjätte" till ny tjockmjölk, man skulle låna något eller bara hälsa något från föräldrarna. Det finns säkert ingen som vuxit upp på Jämtlands landsbygd som inte som liten blivit skickad till granngården för att låna "rumpdraget" (practical joke). Sedan var det upp till den vuxne som tagit emot budet att se till att barnet kom hem med något i handen, helst något riktigt dråpligt.

Tänk på att telefonen inte var allmän utan barnen fick fungera som budbärare mellan gårdarna..

Barnen uppfostrades till att ö h t inte prata med äldre besökare annat än på direkt tilltal, men man satt gärna med och lyssnade på de äldre. Kom någon på besök var det vanligt att hela familjen visade artigheten att komma och hälsa och ägna den besökande en stund. Barn och ungdom var lärda att alltid visa äldre människor stor respekt i både tal och sätt (samma seder ser man f ö än i dag hos t ex samerna).

Man tog inte ofta i hand, bara om det kom långväga och fint främmande. Handslaget var mera en juridisk handling. Man avslutade ett avtal eller ett köp med att ta varandra i hand.

= Sommerskan !!
= Smickvete

Utdrag ur "annotationsalmanacka" med kassabok från 1895, inköpt 1997, förmodligen från Månsåsen, eller Vällviken. (Skrivet månad för månad men sorterat i bokstavsordning.)

Köpt vara	Antal	Betalt	Per/st	Köpt vara	Antal	Betalt	Per/st
4 v slätterarbete	4,00	36,00	9,00	Spik	600,00	1,80	
Arbete, mans, 10,5 v	10,50	35,00	3,33	Språngavgift för Flora		25,00	
Beredning av fårskinn	10,00	5,00	0,50	Strömning		1,00	
Betäckningsavgift		10,00		Sylsocker	1,00	0,60	0,60
Brännvin	1,00	1,60	1,60	Såpa	1,00	0,50	0,50
Byxor	2,00	9,00	4,50	Söm	500,00	1,68	0,00
Dagsverken	32,00	40,00	1,25	Torsk	3,50	1,25	0,36
Filtbossar	2,00	6,00	3,00	Torsk	3,00	1,00	0,33
Fläsk	2,00	1,5	0,75	Torsk	8,00	2,00	0,25
Fotogen	5,00	1,00	0,20	Tyg korderoj (meter)	3,00	17,25	5,75
Fotogen	5,00	0,90	0,18	Ugn	1,00	14,50	14,50
Får	1,00	8,00	8,00	Veterinären		13,75	
Grimmor	2,00	1,50	0,75	Yxa	1,00	3	3,00
Hafregryn	2,00	0,70	0,35	Ångbåtsskjuts		1,50	
Handskinnshandskar	2,00	4,00	2,00	Ångbåtsskjuts mm		2,00	
Hvetemjöl		1,00		Ärter	5,00	1,00	0,20
Hvetemjöl	5,00	1,25	0,25	Ärter (liter)	13,00	2,85	0,22
Hvetemjöl	1,00	0,25	0,25				
Häst	1,00	140,00	140,00				
Hästskor, (4 gr)	4,00	1,65	0,41				
Hästkosöm	500,00	1,70					
Höpressning		60,34					
Jernplåtar	4,00	1,50	0,38				
Kaffe	1,00	2,00	2,00				
Kaffe	0,50	1,13	2,26				
Kaffe	1,00	2,10	2,10				
Kaffepanna	1,00	2	2,00				
Kaffepanna	1,00	2,50	2,50				
Kalk, (tr)	3,00	4,50	1,50	<i>Styck, kilo eller liter där det verkar naturligt, i annat fall har mått angivits inom parentes.</i>			
Kardus	0,50	0,50	1,00				
Kardus	1,00	1,00	1,00				
Ko	1,00	70,00	70,00				
Kötkvorn	1,00	9,50	9,50				
Lampglas	2,00	0,30	0,15				
Ljor o brynen	4,00	8,00	2,00				
Lök (kr?)	43,00	10,75	0,25				
Lördag	1,00	3,50	3,50				
Lögatten	23,00	4,14	0,18				
Saltsten		1,00		Såld vara	Antal	Betalt	Per/st
Smöret	1,00	1,30	1,30	Grisar	5,00	40	8,00
Smör (1/8 tunnå)	0,13	3,25	26,00	Hö	319,00	13,50	0,04
Smör		1,56		Hö	3914,00	225,05	0,06
Smör	1,00	4,00	4,00	Hö	7120,00	394,20	0,06
Smör	1,00	2,25	2,25	Hö	6306,00	363,00	0,06
Skor	1,00	6,75	6,75	Ko	1,00	100,00	100,00
Skor	1,00	1,25	1,25	Oxe	1,00	25,00	25,00
Skosmörja		0,35					
Skyflar	2,00	4,10	2,05				
Smör	8,00	12,00	1,50				
socker	1,00	0,65	0,65				
socker		2,45					
socker	2,00	1,25	0,63				
socker		2,25					
socker	2,00	1,30	0,65				

Persongalleri 1850-1900.

Kvinnor

By-Lisbet

Elisabeth By drev kortvaruaffär på Prästgatan. Elisabeth var ogift med 3 barn. Det första barnet flickan Anna dog samma dag hon föddes. Barnens fader hette Sundelin, han var telegrafassistent. Han betalade 18 Rdr i månaden för barnen tills dom alla fyllt 15 år. Inan hon öppnade affär arbetade hon som bodbiträde och med sömmerskearbeten. 1879 sålde hon kramvaror i öppen bod på torget och 1880 öppnade hon egen affär med kortvaror och avlagda kläder. Någon lysande verksamhet blev det inte, så år 1890 började hon dessutom sälja kaffe, te och choklad

Vid ett tillfälle hade hon sin bostad vid i löjtnant Morins gård på Storgatan. Hon skulle en dag torka en halmmadrass framför järnspisen med den påföljden att det tog eld och det höll på att bli eldsvåda. Hon hade då tre minderåriga barn. 1876 fick hon böta 5 Kr för att hon haft en ko löst betande på stadens gator.

Sex-skillings-Kersti

Hon var syster till "By-Lisbet"- Elisabeth By. Hon försörjde sig genom att gå i gårdarna och sälja karameller, småbröd, peparkakor och s. k. "prinsare" á 1 öre styck. Hon torde inte haft så goda dagar. Sin försäljning hade hon till 1888, då hon togs om hand av fattigvården och kallades fattighjon. Då livet blev för tungt för henne hängde hon sig ett strumpeband ovanför Lugnet den 26/4 - 1888. Om Kersti har varit gift och har haft barn finns det inga uppgifter om.

Brita Sörenssen

Driver 1885 servering av kaffe te och lemonad men driver även affär i öppen bod på Storgatan 65. Hon var gift med Norrmannen P.O.Sörenssen.

Madam Söderqvist

Hjälpgumma och drickberederska hos bryggaren Jonas Gustaf Melander runt 1850-talet. En gång i veckan kom hon hem till melanders på Prästgatan för att tillaga öl och dricka. Det gällde dock att hålla henne under uppsikt. Sedan det blivit mörkt kunde hon bära iväg med en hämtare med öl eller ännu värre släpa bort en kälke lastad med den bästa veden.

Granris-Sara

Granris-Sara var en fattig torpargumma från Brunflo. Varje lördag kom hon knogande med en väldig mes på ryggen som var fylld med kvastar och granris för stadens hushåll, för det var med Östersund som med Kalmar, att där fanns ingen kvast förrän lördagen.

Momma Wästerberg

Var den förnämsta av stadens tvättgummor. Hon såg ut som sur såpa och levde ogift. Hon tog sig gärna en tår på tand och förekom ofta i dimma.

Sundströms Märta

Kallades också den levande korvstoppningsmaskinen. Kringvandrande på två vingliga ben och stöd på en käpp, samt medförande ett par väldiga hackknivar, infann hon sig hos olika familjer i staden för att stoppa korv. Hon tillverkade på löpande band kött, fläsk, blod, russin, risgröns, stång och leverkorv. Inan hon började att arbeta klockan 5 på morgonen begärde hon en stor sup.

Oljons-Lisa

Var en storväxt, ful och ofta smutsig kvinna. Hon ägde en tvåvåningsbyggnad av omålade stockar i nordvästra hörnet av Storgatan och södra Skolgränd. Hennes huvudnäring var att uppköpa och försälja ben. Hon stöpte och sålde talgljus, idkade trädgårdsskötsel och hyrde ut rum. Om pojkarna som hon köpte ben av inte hade något fuffens för sig var hon beskedlig. Men om motsatsen var förhållandet, blev hon grym och förföljde vederbörande långt ut på gatan med sin stora käppkvast i högsta hugg.

Tull-Kari

Var ett av hjonen på försörjningsinrättningen vid Björkbacka. Hon var lite galen, men oförarglig. Hon hade yviga rörelser struttande gång och förvirrande tal och drog uppmärksamheten till sig. Blev hon retad kunde hon skrika och förbanna. Hon hade ett litet brunt och ryckigt ansikte med klara svarta ögon och infallen gummun. Håret hängde ner i pannan som granskägg.

Ingeborg Andersdotter

Var ljusstöperska. Hon köpte upp talg till ljus och sålde. Hon hade tre barn.

Krafs-Anna

Blev anmäld av rätten för att ha idkat lönnkrögeri och sålt brännvin.

Anna Ersdotter

Bedrev matvaruaffär, men det kan inte ha gått så bra. Hon dömdes nämligen till böter för att ha smyghandlat med vin!

Svarta-Sara

Sara Andersson hade omkring 1885 en bröd och mjölkaffär på Storgatan 37. hon var känd som en duktig kvinna. Hon var ofta anlitad som hjälp vid festligheter och var servitris på Sandviken. Hon arbetade även på marketentriet på frösölager. kallades även för Svarta-Sara

Munk-Gumman

Hon drog en kärra omkring staden och sålde munkar på 1890-talet.

Män

Kul-Olle

Sades på i jordkulla någonstans utanför staden. Han var en dyster blickande, svart och smutsig man med toviggt skägg, en säck på ryggen och en stav i handen. Han hade en fanatikers ögon i det otvättade ansiktet, och han kunde begagnas att skrämma barn med. I själv verkat var han harmlös, arbetsskygg individ, som föredrog ett liv i smuts och lättja framför en ornad tillvaro. Han levde på tigger.

Glassminbra

Var en lång och ståtlig ryss, klädd i en halvlång blus med bälte under ett förkläde och med byxorna instoppade i ett par stövlar. I hans ögon lyste den ryska stäppens oändliga svårmod. På axeln höll han med ena handen en liten kagge och den var full av den sötaste glass. När han kom vandrande, lockande han till sig barnen med det ständiga ropet:

-Glass min bra!

För bara fem öre blev man serverad några skedar glass på ett tefat. Mellan varje kund avtorkades skeden och fatet nödtorftigt på den store ryssens förkläde. Den store ryssen var en dag borta från Östersunds gator och ingen vet vart han tog vägen.

Per Stabb

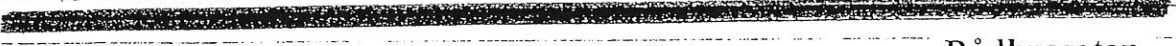
Var dvärg knappt en meterhög, men ovanligt kraftigt byggd. Per Stabb arbetade som hjälpreda åt slaktaren Per Solberg. Slaktare Per Solberg tog sig gärna an mer eller mindre vanlottade existenser och utövade på det sättet i det tysta en betydande välgörenhet.

Armfelt

Hette egentligen Mattias Olsson. Han var stadsbud och hade bara en och en halv arm. Han hade en mustig slagfärdig tunga och en underbart osläcklig törst, som han annonserade med lång, röd näsa över ett yviggt skägg. På söndagarna kom han ofta i en lurvig hög hatt och ett stort hopsnörpt paraply i handen.

Personer boende på Prästgatan runt 1880-1890-talet

- ”Buller-Olle” hette egentligen O.Olsson och var sergeant. Gift.
- Kaffekokerskan Kerstin Olofsdotter
- Målaren Moberg med familj
- Hjälpkvinnan Dorotea Jonsson med två barn. Ogift.
- Skomakaren Anders Lithander
- Sömmerskan Anna-Lisa Christoffersdotter med sin dotter. Ogift.
- Ölförsäljerskan Karin Ivarsson. Hon hade ett ölschapp på gatan mittemot ”Lillkrogen”.
- Hjälpkvinnan Helena Alexandersson med två barn. Ogift.
- Sömmerskan Maria Jacobsson.
- Ölförsäljerskan Anna Olsdotter kallad ”Öl Anna”
- Väverskan Märta Olsdotter.
- Lagaren O.Persson med hustru och barn.
- Orgelbyggare Eriksson.
- Arbetaren Anders Johan J. Bewre med hustru och tre barn.
- Skomakare hans Östlund med hustru och fyra barn.
- Hattmakare K. Svensson.

Rådhusgatan

Fältjägargränd

Brogränd

Färjemansgatan

SamulPermans Gata

Kyrkgatan

Prästgatan

Storgatan

Köpmangatan

Strandgatan

Cellfängelset

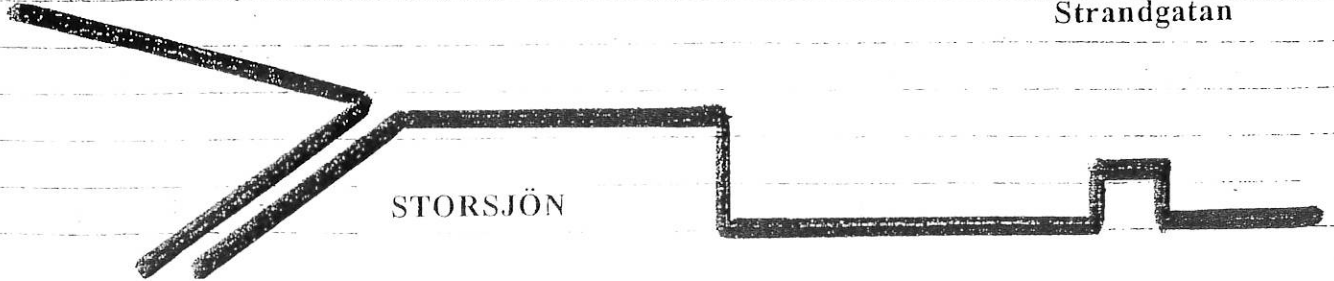
Lasarettet

Residensgränd

STORTORGET

Törnstens gränd

STORSJÖN

Vem bor var!?

Strandgatan:

Filosofen 4

Här bor läroverksadjunten N.D Agustin. Han är gift med Lovisa Norddqvist och har 5 barn. Byggnaden är ett tvåvåningshus och har uthus och ladugård för 2-3 djur. Familjen har två tjänarinor. Agustin var en mycket stark rökare och gick ständigt med en stor stark cigarr i munen.

Auditören 1

Här bor Auditören O.Em. Ocklind. Han har hustru och nio barn. Fastigheten sträcker sig från strandgatan till köpmangatan. Familjen hade tre tjänarinor och svärmodern Märtha Söderberg innebonde i familjen. Ocklind ägde även en gård i Ås som användes som sommarnöje.

Auditören 2, 4, och 5

Ägs av N.O.Näs och hans fru och sonen Per. Utom uthusbyggnaderna finns fyra bostadshus. I dessa bor överstelöjtnanten H.L von Hohenhausen, chef för I 23 (I 5), jägarmästare W.Tigerhielm, och skrädaren Johan Welander med familjer. Welander var far till länsman Welander i Ragunda. Desutom bor här fem ogifta personer.

OnkelAdam 1

Här bor landskamrer C.H.Ekberg, en torr, mager person. Han har hustru och sju barn. Av Ekbergs barn blev många kända. Dottern Eva var den första kvinnan i Östersund som avlade studentexamen och sedan blev kamrer i Sparbalnken. Dottern Anna blev folkskollärarinna och sonen Karl känd advokat i staden. Dottern Tekla blev som liten helt blind på grund av en olycka med en sax.

Handelsmanen 1

Ägs av Östersunds stad. Del av stadsgården. På tomten finns även en bostadsbyggnad i två våningar av liggande timmer. På tomten fanns ladugård och stall samt stadens arkiv i ett hus byggt av sten. Det var mycket folk i rörelse på tomten särskilt under sommarna efter som det låg så nära hamnen. ↓

Handelsmanen 3

Här bor Änkefru Karolina Weinberg med två fosterbarn. Agust Sundberg och Hildur Sofia Eng. Här bor även skrädaren Per Talén med hustru och sonen Ivar, kommissionslantmätaren Rosengren med fru och arbetaren Per Rikardsson med hustru och två söner.

Bryggaren 1 och 2

Här bor fabriksarbetaren Edvard Berg, som är änkeman och har fyra barn. Huset förestås av en hushållerska. Vid Standgatan där nu Temperance ligger, finns ett större ölbryggeri "Gambrinibryggeriet".

Köpmangatan:

1-3 Lasarettet

Norra kronofogden 1

Här bor Sara Fahlström, "Moster Sara" kallad. En liten torr, mager men mild kvinna. Hon hade skola för små nybörjare och eleverna var många. Alla kände moster Sara. Hon bodde och hade sin skola en trappa upp på byggnadens östra sida. Byggnaden var sammanbyggd med övriga uthus. I hörnet mot gränden och gatan i ett mindre tvåvånings hus bor Storsjöns förste ångbåtskapten Fastborg.

Södra kronofogden 6

Här bor garvaren A. Söderberg. Här bor även Furiren Rislund med familj och kakelugnsmakaren J.P Ekholm med hustru och fem barn samt bokbindar änkan Anna Rislund också hon har fem barn. Så här var det fattigt och trångbott!

Kronofogden 5

Kallas "Häggollegården" och ägs av O.Hägg. Här bor förutom ägaren och hans familj länsbokhållaren Astorf Ström med sin mor, överstelöjtnantska Sofia Ström.

Kronofogden 4

Ägs av fångföraren Olof Jonsson hans döttrar bedrev handel och hade affär på köpmangatan 8. Här bor också sadelmakaren P.C. Berglund med hustru och tre barn.

Majoren 1, 2

Här bor stadskasören A.Rodling, regementsveterinären A. Åkerman vid hästjägarna och mamsell Henriette Festin.

Majoren 6

Här bor bagerskan "Bagar-Britta" som också drev ett välkänt hembageri.

Majoren 5

Här bor vaktmästaren E.Kallström. Han var mycket välkänd och uppskattad av allmänheten bl.a. för sin artighet mot besökarna på länsstyrelsen. Han bockade så djupt att man var rädd för att han skulle slå huvudet i golvet!

Lagmanen 1

Här bor garvaren A.G Sandberg. Han hade fem barn den äldste Gustaf tog över efter fadern. Dottern Britta är gift med Oscar Olsson. Sandberg hade även biljardsalong vid Kyrkgatan nr.30. Här spelades det friskt biljard och dracks pilsner.

Lagmanen 5

Här bor p.Wikén. En torr och mager herre. Här bor även inspektoren P. J. Pålsson, anställd av utsänkingsbolaget. Han har fem barn.

Lagmanen 4

"Glahans-Märtagåreden". Här bor Näringsidkerskan Märta Hansson med make och drängen Lars Olofsson. Märta var gift med en maskinisten O.P.Berg. Märta bedrev värdshus med utskänkning. Här bor även Bandiriktören N.Näsström.

Ordningsmanen 1

Här bor kramhadlanden N. Åström. Ett tvåvånings hus i gränden på tomtens norra sida jämte uthus. I fastigheten bor även läroverksadjunten H.Kökeritz med sin fru och två barn. Här bor även de två fröknarna Falk tillsammans med sin mor Kristina, som har modeaffär i staden.Slutligen bor här även två äldre sömerskor.

Ordningsmanen 2

Här bor och bedriver P.E.Sundin konditori med servering åt Storgatan. Här bor även disponent Erhard Borggren med familj. Borggren var direktör i utskänkingsbolaget. I nedre våningen var utskänkingsbolaget och vinhandel åt Storgatan. Spriten pumpades från lagerlokalen i hörnkällaren på Grand hotell över gatan till utskänkingsbolaget lokal. För att skydda slangen fanns en träbro. Spriten pumpades upp i stora tunnor med kranar på. Från kranarna tappade man upp spriten allt efter kundens begäran.

Ordningsmanen 3

Här bor järnhandlare Gustaf A. Svensson. I hörnet av byggnaden var butiken, där två bodbiträden var anställda. Här bor även garnhandlaren Emil Werner som är en strängt religös man. Vid gränden har änkefru wollenhaupt tillsammans med sin dotter en leksaksaffär mm. Här bor också diversehanlaren W. Malmberg samt arbetaren Anders Bardosen från Norge.

Apotekaren 1

Här bor A.T.Hjelm med hustru och fem barn. Sonen Isidor utbildade sig till sångare och reste utomlands och blev internationellt känd sångare. Här bor även handlaren G.F Boström.

Apotekaren 2

Här ligger apoteket Hjorten som ägs av apotekaren C.M. Justelius. Här arbetar fem apotekare samt fyra drängar hät fanns även en läskedryckt fabrik. Vattnet kördes från trefaldihetskällan på Frösön.

Rektorn 1, 2

Här bor änkefru Josefin Berg.

Fru Berg övertog efter makens död dennes bokhandel. 1895 är bokhandeln uppköpt av Arvid Hûbinette.

Rektorn 6

Här bor på nordöstra sidan av tomten finns ett mindre hus där vaktmästaren P. Lundström.

Rektorn 5

Här bor rektor Abraham Sundberg som har fru och sju barn.

Rektorn 4

Här bor blecksalgare F.A. Frisendahl, bebyggelsen var vid storgatan, där ett mindre bostadhus i två våningar ligger. I hörnet av nedre våningen finns Karl Frimans urhandel. Intil denna ligger ett envånings hus där Frisendahls affär med bleckkärl, lampor och porslin. I gränden ligger ett bleckslageri med verkstad. Här bor föutom familjen Frisendahls ett par lärlingar, en gamal snickare och en sömerska.

Rektorn 3

Ägs av kontidtor E. P. Levin som bedriver kondittori här. Mitt under husen finns en stor lagerkällare med nedgång även från Storgatan. Här har Änge bryggeri sitt lager jämte med fullständig servering av öl och porter. I den andra byggnaden har hanlaren och musikern J.E. westwrlund sin bod med cigarrer och andra tobaksvaror.